

уючих підприємств (рейтинговий аналіз, аналіз фінансової стійкості, аналіз ліквідності балансу, аналіз імуществу і др.).

2) В якості прикладу наведено більш детальну методологію оцінки фінансової стійкості підприємств з практичним її використанням применливо до умов банківської структури («Автокредитбанк»).

3) Апробація розглядаваної методології показала її придатність, ефективність і об'єктивність для оцінки фінансового стану різного характеру виробничих структур з урахуванням ймовірності їх функціонування в перспективному періоді в умовах кризи.

Список источников

1. Лернер Ю.И. Финансы предприятий / Ю.И. Лернер. – Х.: Консульт, 2006. – 324 с.
2. Лернер Ю.И. Проблемы принятия экономических решений в современных условиях / Ю.И. Лернер. – Х.: Торсинг, 2003. – 246 с.

3. Ю.И. Лернер. Бизнес-планирование производственной и предпринимательской деятельности в условиях неопределенности и рисков / Ю.И. Лернер. – Х.: Фактор, 2005.
4. Багратян Г. Кризис и регулирование финансовой системы: уроки и практика // Вестник национального банка Украины / Г. Багратян, И. Кравченко. – 2009. – № 11. – С. 19-23.
5. Банковское дело / Под ред. О.И. Лавришина. – М.: Банковский и биржевой научно-консультационный центр, 1992.
6. Ковалев В.В. Сборник задач по финансовому анализу: Учеб. пособие / В.В. Ковалев.: – М.: Финансы и статистика, 2003. – 124 с.
7. Налетова И.А. Анализ финансово-хозяйственной деятельности: Учеб.-метод. пособ. / И.А. Налетова.. – М.: Форум- Инфра, 2004. – 128 с.
8. Пакера М. Мировой финансовый кризис и его последствия для банковской системы Украины / М. Пакера // Вестник Национального банка Украины. – 2009. – №11. – 628 с.

І. Лозинський
м. Дніпропетровськ

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ВУГІЛЬНІЙ ГАЛУЗІ

Постановка проблеми в загальному вигляді і її зв'язок з найважливішими науковими або практичними завданнями. У ринковій практиці господарювання зустрічаються різноманітні форми прояву економічної ефективності: технічні й економічні аспекти ефективності характеризують розвиток основних факторів виробництва й результативність їхнього використання; соціальна ефективність відображає рішення конкретних соціальних завдань (наприклад, поліпшення умов роботи, охорону навколишнього середовища й та ін.). Ефективність виробництва відноситься до числа ключових категорій ринкової економіки, яка безпосередньо пов'язана з досягненням кінцевої мети розвитку суспільного виробництва у цілому й кожного підприємства зокрема. У найбільш загальному виді економічна ефективність виробництва являє собою кількісне співвідношення двох величин – результатів господарської діяльності й виробничих витрат.

Підвищення ефективності виробництва займає в господарському житті підприємства одне із центрових місць. Сутність проблеми підвищення економічної ефективності виробництва полягає у збільшенні економічних результатів на кожну одиницю витрат у процесі використання наявних ресурсів. Під економічною ефективністю розуміють стан економіки, при якому не можна змінити розподіл ресурсів так, щоб підвищення задоволення потреб одного суб'єкта не приводило до зниження задоволення потреб іншого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розглядається дана проблема. Згідно з положеннями роботи [1] необхідність і можливість підвищення ефективності виробництва обумовлюється як сукупністю постійно діючих факторів, так і кількістю особливостей сучасного етапу економічного розвитку України. Головним фактором підвищення економічної ефективності роботи галузі є формування спеціальних програм розвитку, які ґрунтуються на принципі максимальної зацікавленості підприємств у використанні результатів виробничо-господарської діяльності. Стосовно цього зміни до старого об'єкта переход до ринкових принципів управління.

В економічній науці поняття управління галуззю

розглядається, як правило, на концептуальному рівні. Управління галуззю як одне з понять загальної економічної рівноваги розвитку держави докладно аналізується в роботах В.Б. Зубика [2], Д. Зашихіна [3], Д.М. Стеценка [4], А.В. Старикова [5] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Але незважаючи на велику кількість публікацій, проблема підвищення ефективності функціонування вугледобувної галузі залишається відкритою і сьогодні.

Методологія. Вибір способів і джерел фінансування залежить від різних методологічних засад: досвіду роботи кожної конкретної шахти, їх поточного фінансового стану і тенденцій розвитку, доступності тих або інших джерел фінансування, здатності підприємств підготувати всі необхідні документи й представити проект стороні, що фінансує, а також від умов фінансування (вартості приваблюваного капіталу). Однак необхідно відзначити головне: сьогодні шахти можуть знайти капітал тільки на тих умовах, на яких тепер реально здійснюються операції по фінансуванню на ринку, і тільки з тих джерел, які зацікавлені в інвестиціях. Пошук нових форм підвищення ефективності віддачі інвестиційного капіталу залишається відкритим і сьогодні.

Формулювання цілей статті. Ціллю статті є розробка й економічне обґрунтування програми підвищення інвестиційної привабливості підприємств вугледобувної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ріст економічних труднощів, що загострилися з початком кризи, ще більш негативно проявився на ефективності та стійкості функціонування вугільної галузі. Розвиток промислового виробництва України істотно розширює коло питань, які традиційно відносяться до управління галузевими комплексами [6]. Через збитковість або низку рентабельності багатьох секторів економіки сьогодні виникає потреба у застосуванні більше досконалих методів і інструментів при обґрунтуванні промислової політики. Все це відбувається у ході глибокої

трансформації галузевих, відтворювально-функціональних, інституціональних структур господарських систем при одночасному посиленні в їх розвитку регіональної складової. Галузева специфіка модернізації галузевої системи господарювання при цьому здобуває все більше значення. Внаслідок зазначених причин проблеми методології формування регіональними промисловими комплексами обумовлюють необхідність розробки принципово нових підходів управління. Окремого розгляду вимагає оцінка економічної ефективності управління промисловими комплексами на регіональному рівні. Сьогодні вугільна галузь і шахтарські громади України стикаються з такими основними проблемами: управління вугільною галуззю; формування цін на вугілля; державна підтримка вугільної галузі; соціальні й екологічні наслідки реструктуризації галузі.

Під інвестиціями варто розуміти сукупність витрат, реалізованих у формі цілеспрямованого вкладення капіталу на певний строк у різні галузі й сфери економіки, об'єкти підприємницького й іншого видів діяльності для одержання прибутку і досягнення індивідуальних цілей інвесторів, а також загального позитивного соціального ефекту. Достатність коштів для відтворення основного капіталу (так само як і оборотного) має вирішальне значення для фінансового стану вугільної галузі, тому цей параметр фінансового стану завжди повинен бути у полі зору контролюючих органів держави [7]. Інвестиції на шахтах пов'язані із процесом відтворення основних фондів на існуючих підприємствах. Згідно з положеннями робіт [8] шахти, що мають вільні кошти (амортизаційні відрахування й прибуток, що направляється на розвиток виробництва), витрачають їх на:

- заміну фізично зношеного й морально застарілого обладнання, а також технологічних процесів новими;
- підвищення ефективності виробництва, його раціоналізацію;
- зміну обсягу видобутку вугілля;
- диверсифікованість обсягів вуглевидобутку;
- забезпечення виживання підприємства в умовах твердої конкурентної боротьби на ринку енергоносіїв.

Вугільна промисловість має специфічні особливості, які необхідно враховувати в процесі планування [9]. Складанню прогнозних планів передують розробка основних техніко-економічних напрямків розвитку галузі [10]. Після схвалення техніко-економічних напрямків Міністерство розробляє проект перспективного плану. Відправною базою для розробки планів розвитку промисловості є паливно-енергетичний баланс країни, а для планування у вугільній та інших видобувних галузях – паливний баланс, який визначає ресурси і потреба в різних видах палива в цілому по великим економічним районам і по об'єднанням.

Попередня розробка плану по галузі починається з визначення потреби у вугільному паливі та контрольних цифрах за обсягом виробництва, капіталовкладеннями та іншими показниками, які доводяться до організації безпосереднього призначення (об'єднання та шахти), а ті, у свою чергу, встановлюють контрольні цифри. Користуючись контрольними цифрами і вивчивши свої можливості, об'єднання та шахти розробляють проекти плану за обсягом виробництва, техніко-економічними показниками і подають їх у Міністерство. На основі цих матеріалів Міністерство готує і представляє в директивні органи проект плану розвитку галузі з розподілом завдань по роках.

Річний план виробничо-господарської діяльності шахти складається з наступних розділів: основні показники виробничо-господарської діяльності, план виробництва і реалізації продукції, план підвищення ефективності виробництва, планові техніко-економічні норма-

тиви і норми, план капітального будівництва, план матеріально-технічного постачання, план по праці і заробітної плати, план по собівартості, прибутку і рентабельності виробництва, план по фондах економічного стимулювання, фінансовий план з показниками балансового прибутку і рентабельності. Але для вугільної галузі основне значення в плануванні програми виробничої діяльності є саме розподіл річного видобутку вугілля між шахтами. При цьому важливо розподілити обсяг видобутку таким чином, щоб забезпечити найменші витрати, які приходяться на 1 т при дотриманні заданих гірничо-геологічних і технологічних вимог.

Концентрація гірничих робіт та підвищення інтенсивності вуглевидобутку вимагають своєчасної підготовки запасів, придатних до виїмки вугілля і відповідного збільшення пропускної здатності внутрішньошахтної мережі транспорту. Розрахунок необхідних додаткових ресурсів для ліквідації вузьких місць виробництва на шахті можна проводити у послідовності, яка представлена на рис. 1.

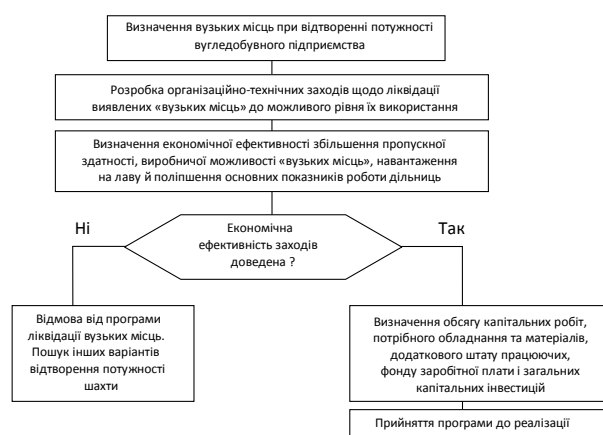

Рис. 1. Алгоритм програми ліквідації вузьких місць при відтворенні потужності вугледобувного підприємства

Міністерство встановлює шахті основні показники плану: обсяг реалізованої продукції, показники підвищення якості вугілля, зростання продуктивності праці, загальний фонд заробітної плати, загальну і розрахункову рентабельність; асигнування з бюджету, платежі до бюджету, загальний обсяг централізованих капітальних вкладень, у тому числі на будівельно-монтажні роботи, введення в дію за рахунок централізованих капітальних вкладень основних фондів і виробничих потужностей, завдання з впровадження нової техніки; норми і нормативи. Ці показники розраховуються виходячи з обсягу виробництва. Завдання плану конкретизуються по роках і коригуються в процесі розробки річного плану. Річний план виробничо-господарської діяльності шахти складається з наступних розділів: основні показники виробничо-господарської діяльності, план виробництва і реалізації продукції, план підвищення ефективності виробництва, планові техніко-економічні нормативи і норми, план капітального будівництва, план матеріально-технічного постачання, план по праці і заробітної плати, план по собівартості, прибутку і рентабельності виробництва, план по фондах економічного стимулювання, фінансовий план з показниками балансового прибутку і рентабельності.

Намічені заходи повинні містити розрахунки економічної ефективності. Разом з тим істотне розширення виробництва може бути забезпечено тільки за рахунок нових вкладень коштів, що направляються як на створення нових виробничих потужностей, так і на вдосконалення, якісне відновлення техніки й технології. Саме вкладення, які використовуються для розвитку й розширення виробництва з

метою отримання доходу у майбутньому, становлять економічний зміст інвестицій. На рис. 2. представлено послідовність реалізації інвестиційної програми підвищення ефективності використання внутрішніх резервів шахти.

Об'єктивно необхідною ланкою відтворювального процесу є заміна зношених основних засобів новими, котрі здійснюється за допомогою механізму акумулювання амортизаційних відрахувань і їхнього використання на придбання нового обладнання й модернізацію діючих основних фондів. Відповідні матеріали для розробки річного плану представляються усіма службами шахти. Матеріали повинні містити необхідні обґрунтування і розрахунки, пропозиції та заходи щодо збільшення видобутку та якості вугілля, підвищенню продуктивності праці та зниження собівартості.

Таким чином, аналіз впливу факторів, які обумовлюють зміну техніко-економічних показників роботи шахти, є важливою складовою оцінки ефективності та основою для прийняття управлінських рішень її підвищення, це дає можливість виявити обмеження, які стримують зріст видобутку вугілля, та кількісно оцінити їх вплив. Кількість, вид та ступень впливу обмежень варто визначити для кожної шахти окремо згідно з запропонованою класифікацією.

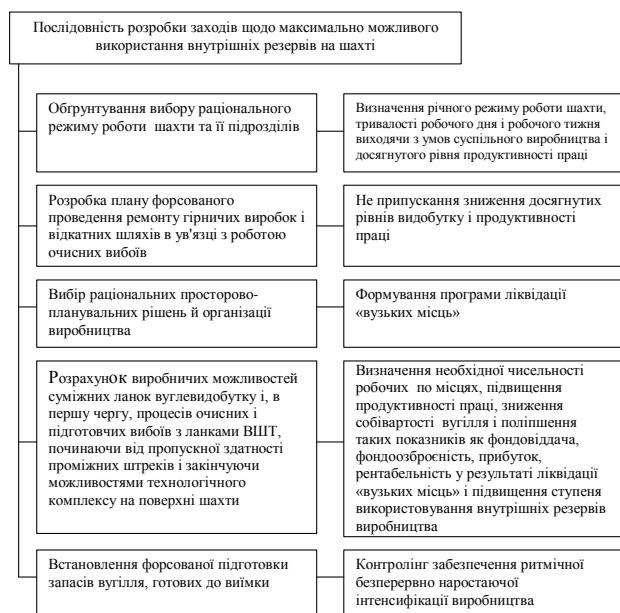

Рис. 2. Інвестиційна програма підвищення ефективності використання внутрішніх резервів шахти

Зазначимо, що серед факторів, які можуть стримувати обсяги видобутку вугілля, варто окремо виділити фактори мікросередовища: гірничо-геологічні, техніко-технологічні, організаційно-виробничі, соціально-економічні; а також фактори макросередовища: державні, галузеві, законодавчі, організаційні і правові. Також зазначимо, що основна причина зниження загальногалузевого видобутку вугілля полягає в тім, що шахти мали недостатнє фінансування гірничо-прохідницьких робіт, а також не в повному обсязі забезпечувалися прохідницькі вибої необхідними матеріалами і обладнанням для проведення гірничих виробок. З цієї причини була відсутня можливість проводити капітальні ремонти прохідницької техніки.

На останнє зазначимо, що окрім названих заходів по підвищенню інвестиційної привабливості вугільних шахт на мікрорівні, повинні реалізовуватися державні програми розвитку галузі. Так, необхідно застосовувати митні збори на експорт вугілля порівнянні з нафтою. У такому випадку вітчизняні шахти в умовах зниження цін зможуть

більш ефективно конкурувати на внутрішньому ринку порівняно з іншими ринках. У подальших дослідженнях підвищення інвестиційної привабливості шахт варто розглянути питання введення протекціоністських митних тарифів на імпорт вугілля. Для підтримки інвестиційних проєктів на період кризи варто застосовувати такі інструменти, як податкові канікули й податковий кредит.

Висновки

1. Основне місце при аналізі ефективності діяльності шахти займає показник собівартості, який дає кількісну та якісну оцінку роботи підприємства. Особливу значимість має систематичний аналіз собівартості і її структури, що дозволяє виявити «вузькі місця» у виробництві та розробляти заходи щодо зниження цього показника.

2. Інвестиції, які надаються шахтам, повинні бути обов'язково повернені, що є основою запропонованого мотиваційного механізму їх залучення. Дане положення вимушує менеджмент вугледобувного підприємства знижувати собівартість вугілля;

3. При визначенні факторів обмеження зростання обсягів вуглевидобутку доцільно користуватися запропонованою у статті класифікацією, яка комплексно враховує фактори мікросередовища: гірничо-геологічні, техніко-технологічні, організаційно-виробничі, соціально-економічні; а також фактори макросередовища: законодавчі, організаційні і правові.

4. Економічна природа інвестицій у вугільній галузі складається у формуванні відносин, що виникають між учасниками інвестиційного процесу під час використання інвестиційних ресурсів, з метою розширення й удосконалювання виробництва. Тому інвестиції як економічна категорія виконують ряд важливих функцій, без яких неможливий розвиток економіки. Вони визначають ріст економіки галузі у цілому, підвищують її виробничий потенціал.

Список джерел

1. Розвиток організаційної структури вугільної промисловості: світові тенденції та вітчизняна практика / О.І. Амоша, А.І. Кабанов, Л.Л. Стариченко; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2010. – 32 с.
2. Экономическая безопасность предприятия / В.Б. Зубик, Д.В. Зубик, Р.С. Седегов, А. Абдула; под ред. Р.С. Седегова, М.И. Плотницкого, А.С. Головачева. – М.: Высш. шк., 1998. – 391 с.
3. Защихин Д. Вугільна промисловість України / Д. Защихин, Н. Хроменко // Энергетична політика України. – 2000. – №8. – С.32-34.
4. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика / Д.М. Стеченко. – К.: Вікар, 2001. – 377 с.
5. Стариков А.П. Пути совершенствования инновационного развития угольных компаний / А.П. Стариков. – ООО «Центральный издательский дом». – 2009. – № 6. – С. 31-34.
6. Гребенщиков В.П. Современное состояние мировой угольной промышленности / В.П. Гребенщиков, С.М. Гусев // Уголь. – 2001. – № 12; 2002. – № 1. – С.9-13.
7. Пивняк Г.Г. Проблемы угольной промышленности Украины / Г.Г. Пивняк, Б.А. Грядущий // Материалы международной конференции «Форум горяков – 2009». – Днепропетровск: Национальный горный университет, 2009. – С. 7-18.
8. Зянько В. Глобалізація та інноваційний процес: їхній взаємовплив / В. Зянько // Економіка України. – 2006. – № 2. – С. 84-89.
9. Луніна І. Реструктуризація вугільної промисловості: європейський досвід і ситуація в Україні / І. Луніна, К. Хіршхаузен // Питання економіки. – 2008. – №5. – С. 54-65.
10. Дементьев А. О мерах по завершению реструктуризации угольной промышленности России и перспективах ее развития / А.В. Дементьев // Уголь. – 2006. – № 3. – С. 48-53.